

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 24.11.1982, sp. zn. Plsf 4/82, ECLI:CZ:NS:1982:PLSF.4.1982.1

Číslo: 1/1983

Právní věta: Zhodnocení praxe soudů při postihu trestných činů proti hospodářské kázni podle hlavy druhé oddílu druhého zvláštní části trestního zákona.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 24.11.1982

Spisová značka: Plsf 4/82

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Adhezní řízení, Kázeň hospodářská, Narušování řízení, plánování a kontroly národního hospodářství, Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, Podplácení, Porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky, Porušování povinnosti v provozu socialistické organizace, Rozkrádání majetku v socialistickém řízení

Předpisy: 140/1961 Sb. § 3 odst. 4

§ 117

§ 118

§ 120

§ 121

§ 125 odst. 1

§ 125 odst. 2

§ 126

§ 127 odst. 1

§ 127 odst. 2

§ 127 odst. 3

§ 128

§ 129

§ 129 odst. 1

§ 129 odst. 2

§ 130

§ 130 odst. 1

§ 130 odst. 2

§ 132

§ 132 odst. 1 písm. a

§ 132 odst. 1 písm. b

§ 132 odst. 1 písm. c

§ 136

§ 146
§ 148
§ 149
§ 176
§ 185 odst. 3
§ 185 odst. 4
§ 185 odst. 5
§ 198 odst. 1
§ 206 odst. 4
§ 207 odst. 2
§ 211 odst. 1
§ 220 odst. 3
§ 228 odst. 1
§ 229 odst.1 150/1969 Sb. § 3 odst. 1
§ 23 odst. 1
§ 246
§ 250 141/1961 Sb. § 2 odst. 4
§ 259
§ 31 odst. 1
§ 49
§ 59 odst. 2
§ 8 písm. c 65/1965 Sb. § 172 odst. 2
§ 88

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

XVI. sjezd Komunistické strany Československa, který konstatoval, že základem hospodářského a sociálního rozvoje pro osmdesátá léta zůstává generální linie výstavby rozvinuté socialistické společnosti, současně vytyčil jako hlavní cíl politiky strany pro příští období udržet i zkvalitňovat dosaženou životní úroveň obyvatelstva a upevňovat jeho sociální jistoty v souladu s výsledky, kterých bude dosaženo v rozvoji národního hospodářství. Poněvadž uskutečnění tohoto cíle bude pro řadu vnějších i vnitřních příčin mimořádně náročné, bylo již na sjezdu zdůrazněno, že splnění záměrů 7. pětiletého plánu vyžaduje mimo jiné, aby byla zvýšena efektivnost a kvalita veškeré práce a zdokonaleno plánovité řízení národního hospodářství. V té souvislosti potom bylo konkrétně uloženo zvýšit účinnost hospodářských smluv a odpovědnost za dodržování kázně v dodavatelsko-odběratelských vztazích, dosáhnout vysoké úrovně hospodaření se všemi hmotnými zdroji, přísně dodržovat plánovací, finanční, mzdovou, cenovou a devizovou disciplínu a postihovat nekvalitní práci, nehospodárnost a další nežádoucí jevy v hospodaření.

Dodržování a upevňování hospodářské kázně tak patří k velmi důležitým předpokladům dalšího rozvoje a zefektivnění naší ekonomiky, a proto směrnice pléna Nejvyššího soudu ČSSR k výkonu soudního dozoru po XVI. sjezdu KSČ (Plsf 1/1981), stejně jako směrnice plén nejvyšších soudů republik, orientovaly soudy na nutnost poskytovat socialistické ekonomice ve všech směrech zvýšenou ochranu.

Nejvyšší soud ČSSR z toho důvodu zařadil do plánu hlavních úkolů na rok 1982 též zhodnocení poznatků z praxe soudů při rozhodování o trestných činech proti hospodářské kázni (§ 125 až 130 tr. zák.), které mělo kontrolní povahu vzhledem k tomu, že obdobné zhodnocení praxe orgánů činných v trestním řízení při postihu trestných činů proti hospodářské kázni bylo provedeno v roce 1973 a uveřejněno téhož roku ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 54. Toto nové zhodnocení

bylo provedeno především na základě hodnotících zpráv nejvyšších soudů republik, zpracovaných v součinnosti s krajskými, popř. městskými soudy a ve Slovenské socialistické republice též v součinnosti s ministerstvem spravedlnosti, které tak poskytly hlavní zdroj poznatků o úrovni praxe na tomto úseku soudního rozhodování. Dále byly využity poznatky, jež Nejvyšší soud ČSSR získal sledováním rozhodování nejvyšších soudů republik podle § 27 odst. 1 zák. č. 36/1964 Sb. ve znění vyhl. č. 19/1970 Sb.

Předmětem průzkumu byly věci pravomocně skončené v roce 1981. Průzkum byl proveden u všech krajských soudů jako soudů prvního stupně a u vybraných okresních (obvodních) soudů.

Účelem zhodnocení bylo získat nejnovější poznatky o tomto druhu kriminality, zejména o tom, jak je ochrana společenských zájmů v této oblasti zajišťována prostředky trestního práva v činnosti soudů. Zvláštní pozornost byla věnována zhodnocení úrovně řízení a rozhodování o vině a trestu s cílem podle potřeby sjednotit a usměrnit praxi soudů na tomto úseku v celé československé federaci.

I.

Stav a vývoj trestné činnosti proti hospodářské kázni

Postih pachatelů této trestné činnosti je velmi malý, neboť např. v roce 1981, kdy bylo za trestné činy celkem odsouzeno 77054 osob, bylo pouze 757 osob, tj. necelé jedno procento z nich odsouzeno ze trestné činy proti hospodářské kázni. Přitom v letech 1977 až 1981 se velké výkyvy v počtu odsouzených osob nevyskytovaly, zvláště vezme-li se v úvahu, že pokles zejména v roce 1980 byl způsoben amnestií prezidenta republiky z 8. 5. 1980. Nejčastěji páchaným trestným činem je trestný čin porušování povinnosti v provozu socialistické organizace podle § 130 tr. zák. a z ostatních trestných činů proti hospodářské kázni se častěji vyskytuje trestný čin porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 tr. zák. Za trestný čin dodávky výrobku a prací zvláště vadné jakosti podle § 128 tr. zák. nebyl postížen nikdo.

Porovnáme-li tyto statistické údaje s údaji za rok 1971, uvedenými v předchozí hodnotící zprávě, podle nichž bylo v ČSSR okresními soudy pravomocně odsouzeno za tyto trestné činy celkem 413 osob, z toho za trestné činy podle § 125 a 126 tr. zák. 16 osob, ze trestný čin podle § 127 tr. zák. 128 osob a za trestné činy podle § 129 a 130 tr. zák. 269 osob, lze konstatovat, že v posledních pěti letech došlo ke zvýšenému postihu pachatelů trestních činů proti hospodářské kázni. V letech 1977 až 1979 jich bylo každoročně odsouzeno přes tisíc a v letech 1980 a 1981, kdy se projevil vliv amnestie prezidenta republiky z 8. 5. 1980, bylo za tyto trestné činy odsouzeno 662 a 757 osob. V poměru ke všem osobám, které byly v letech 1977-1981 odsouzeny za trestné činy hospodářské podle hlavy druhé zvláštní části trestního zákona, činil počet osob odsouzených ze trestné činy proti hospodářské kázni podle oddílu druhého 5,66,71, což zřetelně ukazuje na to, že trestné činy tvoří také jen malou část hospodářských trestných činů, mezi nimiž k nejčastěji stíhaným patří trestné činy proti majetku v socialistickém vlastnictví (podle oddílu třetího druhé hlavy zvláštní části trestního zákona).

II.

Formy trestné činnosti proti hospodářské kázni

Provedeným průzkumem bylo zjištěno, že trestné činy narušování řízení, plánování a kontroly národního hospodářství podle § 125 a 126 tr. zák. byly nejčastěji páchany uváděním nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů ve výkazech o plnění hospodářského plánu, aby v rozporu se skutečností bylo vykázáno plynulé nebo řádné plnění plánovaných úkolů. V konkrétních případech šlo o výkazy týkající se výkonů vozidel dálkové dopravy nebo tržeb, kdy pachatel sledoval vytvoření

finanční rezervy pro krytí výkyvů v plnění plánu maloobchodního obratu prodejny. Dále byly uváděny falešné údaje v deníku prodaných jídel s cílem vylepšit hospodářské výsledky provozovny a znemožnit řádnou kontrolu, popř. v inventurních soupisech, aby nevyšlo najevo manko existující v prodejně. Podobně v dodacích listech byly záměrně uváděny nepravdivé údaje ohledně množství dodaného zboží. Rovněž se vyskytly případy fakturace ještě neprovedených stavebních prací, jimiž bylo zkresleno plnění plánu a neoprávněně zvýšen zisk, nebo v oblasti zemědělské výroby vykazování vyšších stavů hospodářských zvířat, popř. váhových přírůstků hovězího žíru (v jednom případě byly tímto způsobem zkresleny výsledky ročního hospodaření družstva o 222 488 Kčs). Projednána byla též věc vedoucího provozovny komunálních služeb, který uváděl v hlášeních nadřízenému orgánu větší rozsah výroby upomínkových předmětů ve snaze dosáhnout překročení plánu výroby a úspor na materiálu i mzdách pracovníků, a ředitele podniku, jenž uváděl ve výkazech sloužících nadřízeným orgánům k plánování investiční výstavby nepravdivé údaje o stavu investičních prostředků, aby doložil splnění podmínek pro investiční činnost.

Trestné činy porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 tr. zák. byly především páčány formou neoprávněného vytváření finančních fondů, která ve Slovenské socialistické republice výrazně převažuje. K vytváření těchto fondů dochází pomocí různých, zejména podvodných jednání, jako jsou přefakturace prací prováděných pro jiné organizace v rámci dodavatelsko-odběratelských vztahů nebo fakturace vůbec neprovedených prací či služeb. Tyto fondy byly dále vytvořeny též tím způsobem, že bylo předstíráno přiznání různých odměn a prémie některým pracovníkům nebo byly neoprávněně získány diferenční příplatky pro JZD v souvislosti s odprodejem hovězího dobytka apod. Vytvořené fondy dosahovaly i statisícových částek. V menší míře se vyskytla, zejména v České socialistické republice, forma neoprávněného používání finančních prostředků socialistické organizace, kdy např. bylo použito neinvestičních prostředků na úhradu nákladů investiční výstavby nebo na neoprávněné odměňování hráčů tělovýchovných jednot při přestupech, nebo kdy z fondu výstavby OKR - Báňských projektů byla neoprávněně použita částka 244 755 Kčs na koupi rodinného domku; ten pak byl převeden na Severomoravské státní lesy, jež zase měly převést na OKR pozemky pro stavební účely.

Mezi jiné formy této trestné činnosti patřilo zadržování svěřených tržeb v organizacích socialistického obchodu a služeb s cílem vytvořit rezervu k zajištění rovnoměrného plnění plánu tržeb v dalších obdobích. Např. vedoucí oddělení obchodního domu Prior postupně zadržoval denní tržby až do výše 183 693 Kčs a tyto finanční prostředky potom používal k doplňování tržeb dosažených v následujících měsících. Dále k nim patřilo fakturování většího množství materiálu, než kolik ho bylo skutečně spotřebováno, a to za účelem vytvoření materiálové zásoby, resp. rezervy, fingované snížení stavu autosoučástek proto, aby byly získány finanční prostředky na nákup nových náhradních autosoučástek, nelegální převod finančních prostředků na jinou socialistickou organizaci a uzavírání dohod mezi socialistickými organizacemi a občany o provedení prací pro jiné organizace, jejichž cílem bylo opatřit organizaci, která dohody uzavřela, neoprávněné příjmy jako podíl z vyfakturované ceny za provedené práce. Např. pracovníci tělovýchovné jednoty neoprávněně vytvořili v rámci fakturování stavebních prací finanční fond ve výši 756 205 korun.

Důvodem neoprávněného vytváření finančních fondů byla zejména snaha získat prostředky na různé nelegální výdaje, např. na pohoštění pracovníků a delegací, na poskytování úplatků za účelem obstarání nedostatkového materiálu apod.

U trestného činu porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 2 tr. zák. převažovala forma neoprávněných výhod poskytnutých za práce vykonané ve prospěch organizace, které odporovaly mzdovým, popř. jiným pracovněprávním předpisům. Provedení těchto prací nemohli někdy odpovědní hospodářští pracovníci zajistit prostřednictvím socialistických organizací, častěji však šlo o případy, kdy poskytnutím uvedených výhod pracovníkům úzkoprofilových profesí sledovali řádné a zejména i včasné splnění úkolů. Mezi způsoby, jimiž byly

poskytovány vyšší odměny za práci, patřilo používání vyšší hodinové sazby, vykazování delší pracovní doby, než jaká byla ve skutečnosti odpracována, neoprávněné poskytnutí prémie, občerstvení, diet, popř. odlučného apod., a naturálních požitků, na něž pracovník neměl nárok, a posléze provádění nižších srážek u daně ze mzdy, než odpovídalo daňovým předpisům. Např. vedoucí pošty v úmyslu získat pracovníky a zabránit jejich fluktuaci poskytoval jim neoprávněně vyšší mzdy, čímž je za dobu čtyř let zvýhodnil o 75 590 Kčs, nebo vedoucí hospodářství státního statku v úmyslu podnítit pracovníky k vyšším pracovním výkonům v zájmu splnění plánovaných úkolů dával jim po dobu tří let vedle odměny za práci bezplatně kuřata, popř. jim kuřata prodával za nižší cenu, a způsobil tím škodu ve výši 24 000 Kčs. V jiném případě vedoucí závodu ve snaze zajistit odvoz rudnin z odvalů získával řidiče jiných podniků tím, že jim na základě dohod o provedení práce zapisoval větší počet hodin, než ve skutečnosti odpracovali, takže jim bylo navíc vyplaceno celkem 19 610 Kčs.

Pokud se trestných činů porušování v provozu socialistické organizace podle § 129 a 130 tr. zák. týká, patřily trestné činy podle § 129 tr. zák. k málo projednávaným, kdežto trestné činy podle § 130 tr. zák. naopak k nejčastějším. Jestliže se započítají i osoby, které se trestného činu podle § 130 tr. zák. dopustily v dopravě, bylo ze tento trestný čin v letech 1977-1981 v ČSSR odsouzeno 2116, 2205, 2210, 1153 a 1700 osob. Trestná činnost tohoto druhu je nejčastěji páchána v dopravě. Z jiných úseků, jak vyplynulo z provedeného průzkumu, stojí v popředí úsek socialistického obchodu a veřejného stravování, průmyslu, stavebnictví a zemědělství.

Úmyslné porušení nebo nesplnění důležité povinnosti ve smyslu § 129 tr. zák. bylo např. zjištěno v tom, že vedoucí skladu obchodního domu Prior porušovala své pracovní povinnosti při reklamačním řízení a tím způsobila OD Prior škodu ve výši 5490 Kčs.

Nedbalostní porušení nebo nesplnění důležité povinnosti ve smyslu § 130 tr. zák. mělo rozmanitou podobu. V socialistickém obchodě a ve veřejném stravování pracovníci těchto organizací, především však vedoucí prodejen a provozoven, řádně nepřijímali dodané zboží, popř. je řádně neuskladňovali a neošetřovali, nebo si neodpovědně počínali při manipulaci s penězi a při úschově tržeb, umožňovali cizím osobám nekontrolovaný vstup do skladových prostorů, dovolil zákazníkům, aby se sami obsluhovali, nalévali si alkoholické nápoje apod., dali se v době své nepřítomnosti zastupovat cizími lidmi, nevedli řádně předepsanou evidenci, vydávali zboží a suroviny k přípravě jídel bez evidence a rozpisu, lehkovážně prodávali zboží na úvěr, půjčovali peníze z tržeb cizím osobám dokonce i na karetní hry atd. Např. vedoucí skladu způsobil manko ve výši 80 636 Kčs tím, že nekontroloval příjem a výdej sametu ze skladu, nebo vedoucí prodejny prodejem zboží na úvěr, půjčováním peněz z tržby a nedostatečnou kontrolou inkasa zavinila vznik schodku ve výši 32 820 Kčs.

V průmyslu a stavebnictví byla trestná činnost tohoto druhu spáchána tím, že pracovníci porušili své povinnosti při obsluze pracovních strojů a zařízení, a tím došlo k jejich poškození, nebo nedodrželi předepsaný technologický postup při výrobě, což vedlo k vyrobení zmetků. Nedostatečná příprava různých výkopových a bagrovacích prací a opomíjení nutného dozoru při nich měly najednou za následek poškození telekomunikačního kabelu. Kromě toho se vyskytly případy nesprávného postupu při sváření, vadné obsluhy jeřábu, který se pro přetížení převrátil a poškodil, zaviněného nenastoupení do práce, jež způsobilo výpadek ve výrobě nebo mělo za následek, že organizace musela zaplatit penále za zadržené vagóny, neprovádění náležité kontroly provedených prací a použitého materiálu, která mohla zabránit přeplatkům na mzdách a manku v materiálu, neodborného zásahu stavbyvedoucího do projektové dokumentace, v důsledku něhož došlo k havárii stavby, nezajištění naložených důlních vozíků proti ujetí, které se daly do pohybu, zřítily se do těžní jámy a poškodily atd. Touto trestnou činností byly jednotlivě způsobovány i vysoké škody (např. převrácením jeřábu vznikla škoda 132 320 Kčs; strojník, který nesprávně obsluhoval olejové chladiče, zavinil havárii turbosoustrojí se škodou 112 962 Kčs). Na úseku zemědělské výroby spočívalo jednání pachatelů zejména v zanedbání potřebné péče při ošetření hospodářských zvířat a drůbeže a při přípravě krmných směsí; šlo též o pasení dobytka bez obsluhy. Např. v důsledku

zanedbnání obsluhy ventilátorové výměny vzduchu v odchovně kuřat došlo k úhynu 9800 kusů kuřat a ke škodě ve výši 194 000 Kčs nebo opomenutím dohledu na pasoucí se stádo ovcí došlo k jejich úhynu na otravu a k vzniku škody 114 371 Kčs.

Z hlediska výše škod na majetku v socialistickém vlastnictví byly vcelku větší škody způsobeny častěji se vyskytujícími trestnými činy porušování povinnosti v provozu socialistické organizace podle § 130 tr. zák. než trestnými činy porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 tr. zák. Zatímco v prvním případě škody (kromě dopravních nehod) dosáhly v roce 1981 v ČSR částky 8 031 100 korun a ve SSR částky 4 713 100 Kčs, škody způsobené trestnou činností podle § 127 tr. zák. činily v téže roce v ČSR 6 579 900 Kčs a ve SSR 2 315 400 Kčs. Obojí trestnou činností byl v ČSR nejvíce poškozen sektor obchodu a veřejného stravování, jakož i průmysl a jednotná zemědělská družstva. Naproti tomu ve SSR k nejvíce poškozeným sektorům patřilo zemědělství a po něm v případě trestné činnosti podle § 130 tr. zák. obchod a veřejné stravování, stavebnictví a průmysl, kdežto v případě trestných činů podle § 127 tr. zák. patřil k nejvíce poškozeným průmysl, státní správa, stavebnictví a teprve potom obchod a veřejné stravování.

Vliv alkoholu na páchaní trestných činů proti hospodářské kázni je nepatrný. Povahou jednotlivých trestných činů lze vysvětlit, že vliv alkoholu v roce 1981 byl v ČSSR zjištěn jen u trestných činů porušování povinnosti v provozu socialistické organizace, a to u 2 osob odsouzených za trestné činy podle § 129 tr. zák. a u 21 osob odsouzených za trestné činy podle § 130 tr. zák. Rovněž povahou trestných činů proti hospodářské kázni je dáno, že se recidiva vyskytuje zcela výjimečně. Podle provedeného průzkumu byly pachatelé těchto trestných činů zpravidla kladně hodnoceni, protože měli dobrou pracovní morálku, chování i pověst.

Mezi pachateli těchto trestných činů výrazně převažují muži. V roce 1981 byla v ČSSR odsouzena pouze 1 žena za trestný čin podle § 125 tr. zák. a 2 ženy za trestný čin podle § 126 tr. zák. Za trestný čin podle § 127 tr. zák. bylo odsouzeno 22 žen, za trestný čin podle § 129 tr. zák. však již 7 žen (z 27 odsouzených) a za trestný čin podle § 130 tr. zák. (bez dopravy) dokonce 126 žen (z 496 odsouzených). V uvedeném podílu žen na počtu všech odsouzených za trestné činy proti hospodářské kázni se odráží větší zaměstnanost žen zejména v obchodě, službách a veřejném stravování.

III.

Rozhodování o vině

A. Zjišťování skutečného stavu věci a dodržování procesních předpisů

Agenda trestných činů proti hospodářské kázni patří po skutkové a zejména po právní stránce mezi obtížnější. Podle výsledků průzkumu je skutkový stav v těchto věcech většinou správně zjištěn, zejména v jednodušších případech. Potřebné důkazy jsou zpravidla shromážděny již v přípravném řízení. Důležitými důkazními prostředky jsou revizní zprávy a jiné listinné důkazy (účetní doklady, inventurní soupisy atd.), ve složitějších věcech i posudky znalců z oboru účetnictví, ekonomiky a při porušení technologické kázně z různých oborů techniky apod. Skutková zjištění soudů se dále opírají o výpovědi obviněných a svědků.

Přes vcelku uspokojivou úroveň zjišťování skutečného stavu věci se v této agendě nadále vyskytují některá již typická pochybení a nedostatky, které úzce souvisejí s právním posouzením skutku. Soudy a popřípadě i jiné orgány činné v trestním řízení si vždy neuvědomují všechny znaky trestných činů proti hospodářské kázni, a proto je ani nezjišťují.

Nejčastěji se uvedené nedostatky vyskytují u trestných činů porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 tr. zák. a porušování povinnosti v provozu

socialistické organizace podle § 130 tr. zák., popř. i podle § 129 tr. zák. U trestného činu podle § 127 odst. 1 tr. zák. se často náležitě neobjasňuje znak „v úmyslu zajistit socialistické organizaci nebo její složce neoprávněnou výhodu“. Orgány činné v trestním řízení se spokojují s tvrzením obviněného, že finanční fondy nebo rezervy vytvořil nebo použil anebo s hmotnými prostředky naložil ve prospěch organizace; toto vysvětlení však důsledně neprověřují. Např. pachatelé nezřídka tvrdí, že prostředky organizace použili na úplatky v souvislosti se zajištěním dodávek materiálu nebo prací anebo na pohoštění různých osob. Často se však nezkoumá, komu, za co a v jaké hodnotě byly peníze, věci nebo pohoštění poskytnuty, zda je pachatel použil v zájmu organizace, např. pracovníkům dodavatelských organizací s cílem zajistiti dodávky materiálu nebo prací apod., anebo ve vlastním zájmu, aby upevnil své společenské, politické nebo služební postavení, získal pro sebe různé výhody apod.

Nejslabším článkem při zjišťování skutečného stavu věci je však zjišťování příčinného stavu mezi jednáním pachatele a vznikem tzv. manka (§ 130 tr. zák.). Zde se soudy velmi často spokojují s údaji obviněného o příčinách vzniku schodku, aniž tyto údaje prověřují a zkoumají, zda schodek skutečně vznikl tak, jak uvádí obviněný, a to i v těch případech, kdy doznané porušení povinnosti již vzhledem ke své povaze a vzhledem k povaze schodku nemohlo být příčinou jeho vzniku. Např. obvinění často doznávají, že neprováděli řádně přejímku zboží. Jejich tvrzení se však neprověřuje a pokud se prověřuje výsledkem pracovníků dodavatelských organizací, rozpory v důkazech se ponechávají bez povšimnutí a vychází se zpravidla jen z výpovědi obviněného. Skutečné příčiny vzniku schodku tak často zůstávají neodhaleny.

Společným jmenovatelem uvedených nedostatků je, že orgány činné v trestním řízení neprověřují doznání obviněného, které může být motivováno snahou zakrýt závažnější trestnou činnost, zejména rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví.

Vyskytují se však i případy, že nebyla náležitě prověřena obhajoba obviněných, kteří trestnou činnost vůbec popírali. Podle výsledků průzkumu nejvyšších soudů republik jsou však tyto nedostatky většinou napravovány odvolacími soudy.

Dalším, ještě se vyskytujícím nedostatkem je, že výše škody na majetku v socialistickém vlastnictví se vždy náležitě nezjišťuje.

K porušování jiných procesních předpisů dochází ve většině případů též v souvislosti s dokazováním. Oba nejvyšší soudy republik zjišťují, že soudy poměrně často porušují ustanovení § 220 odst. 3 tr. ř., nevyužívají všechen důkazní materiál shromážděný v přípravném řízení, v hlavním líčení neprovádějí všechny důkazy, které mají vztah k věci, a v důsledku toho se v rozsudku s těmito důkazy nevypořádávají. Příčiny nejčastěji tkví opět v nesprávném nebo neujasněném právním názoru, když soudy považují tyto důkazy mylně za bezvýznamné z hlediska právního posouzení.

Nejvyšší soud ČSSR zjistil i porušování ustanovení § 207 odst. 2 tr. ř. spočívající v tom, že při rozporech ve výpovědích obviněného se nečtou jeho výpovědi z přípravného řízení, a dále porušování ustanovení § 211 odst. 1 tr. ř., jestliže se naopak čtou výpovědi svědků bez splnění všech zákonných podmínek. Ojedinele soudy nerespektovaly ustanovení § 198 odst. 1 tr. ř. o lhůtě k přípravě obžalovaného k hlavnímu líčení.

Obecnou slabinou v činnosti soudů i v této agendě zůstává odůvodňování rozsudků, především právního posouzení skutku. U skutkových podstat s alternativními znaky se neuvádí, který ze znaků byl naplněn, velmi často naplnění některých znaků není vůbec odůvodněno, ač vzhledem k obhajobě obviněného nebo povaze věci to bylo zvláště na místě apod. V některých případech je odůvodnění rozsudku v otázce právní kvalifikace tak kusé, že rozsudek je v tomto směru nepřezkoumatelný.

B. Právní posouzení

Výkladem a aplikací ustanovení o trestných činech proti hospodářské kázni podle 2. oddílu II. hlavy zvláštní části trestního zákona se zabývalo několik zobecňujících materiálů a stanovisek nejvyšších soudů a řada publikovaných rozhodnutí. Naprostá většina otázek, s nimiž se soudy v praxi setkávají, byla již řešena. I když se praxe soudů při posuzování věcí tohoto druhu podle zjištění nejvyšších soudů republik do jisté míry zlepšila, vyskytují se v rozhodování soudů nadále některé opakující se pochybení při správném posouzení věcí, jejichž příčiny spočívají jednak v obtížnosti výkladu některých skutkových podstat, jednak v nedostatečné znalosti judikatury.

1. Trestné činy narušování řízení, plánování a kontroly národního hospodářství podle § 125 a 126 tr. zák.

Subjektem těchto trestných činů může být jen odpovědný hospodářský pracovník (§ 125 tr. zák.), resp. odpovědný pracovník (§ 126 tr. zák.).

Za zodpovědného hospodářského pracovníka ve smyslu § 125 odst. 1 tr. zák. soudy považovaly v souladu s judikaturou (srov. č. 36/1962, 33/1971, 54/1973, 62/1973 a 26/1975 sb. rozh. tr.) takového pracovníka, který v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce odpovídá za splnění byť i dílčích hospodářských úkolů socialistické organizace nebo její složky. Subjektem trestného činu podle § 125 tr. zák. může být takový pracovník jen tehdy, jestliže do náplně jeho činnosti náleží vyhotovování výkazů nebo hlášení sloužících k řízení, plánování nebo kontrole národního hospodářství anebo ke stanovení cen, popřípadě potvrzování správnosti takových výkazů nebo hlášení nebo jejich podepisování (srov. znak „uvede“ v ustanovení § 125 odst. 1 tr. zák.). Jiný odpovědný hospodářský pracovník, který odpovídá obecně za správnost podávaných výkazů nebo hlášení za organizaci, ale nevyhotovuje je ani nepodepisuje, může být popřípadě účastníkem na tomto trestném činu, anebo může být odpovědný za jiný trestný čin, jestliže zavinil, že byly podány nesprávné výkazy nebo hlášení (např. za trestný čin podle § 130, 159 aj. tr. zák.).

V praxi soudů byli za odpovědné hospodářské pracovníky ve smyslu § 125 odst. 1 tr. zák. zpravidla považováni vedoucí pracovníci podniků, závodů a provozoven socialistických organizací, kteří podle § 8 písm. c) nařízení vlády ČSSR č. 153/1971 Sb., o informační soustavě organizací, odpovídají za správné poskytování sociálně ekonomických informací příslušným orgánům. Dále byli za odpovědné hospodářské pracovníky ve smyslu § 125 odst. 1 tr. zák. považováni pracovníci hmotně odpovědní za svěřené finanční nebo hmotné prostředky organizace (vedoucí prodejen, skladníci), v jednotlivých případech stavbyvedoucí, referent investiční výstavby, ekonom výrobního družstva, předseda, zootechnik a vedoucí živočišné výroby JZD, vedoucí hospodářství, vedoucí mechanizačního úseku, vedoucí stavební výroby a ekonom státního statku. V souladu s judikaturou (srov. č. 54/1973 a 26/1975 sb. rozh. tr.) byli jako odpovědní hospodářští pracovníci posuzováni i

pracovníci státu nebo státní správy, pokud plnili úkoly hospodářské povahy nebo disponovali s hospodářskými prostředky, např. předseda a tajemník MNV apod.

Za odpovědného pracovníka ve smyslu § 126 tr. zák. byli považováni vedoucí prodejen, technik živočišné výroby, vedoucí inventarizační komise (srov. č. 5/1979 sb. rozh. tr.) a její člen, vedoucí provozovny veřejného stravování, vedoucí hospodářství státního statku, tedy bez výjimky pracovníci, kteří mají jinak postavení odpovědných hospodářských pracovníků a jejich jednání bylo posouzeno podle § 126 a nikoliv podle § 125 tr. zák. proto, že jednali z nedbalosti nebo sice úmyslně, avšak nikoliv v úmyslu zajistit socialistické organizaci nebo její složce neoprávněnou výhodu.

Odpovědným hospodářským pracovníkem ve smyslu § 125 tr. zák., popř. odpovědným pracovníkem ve smyslu § 126 tr. zák. však není pracovník, který vyhotovuje výkazy a hlášení týkající se pouze jeho

osobního pracovního výkonu nebo prostředků, popřípadě výrobních nástrojů za které osobně odpovídá (srov. č. 28/1964 a 54/1973 sb. rozh. tr.).

V praxi soudů ČSR se vyskytl názor, že člen inventarizační komise není odpovědným pracovníkem ve smyslu § 126 tr. zák. K tomu Nejvyšší soud ČSR správně uvádí, že člen inventarizační komise, který vyhotovuje a spolupodepisuje inventurní soupisy sloužící ke kontrole hospodaření prodejny, popř. jiné složky, je odpovědným pracovníkem ve smyslu § 126 tr. zák. i odpovědným hospodářským pracovníkem ve smyslu § 125 odst. 1 tr. zák.

Znaky označující v ustanoveních § 125 odst. 1 a § 126 tr. zák. speciální subjekt soudní v rozsudcích zpravidla neodůvodňují a neodkazují na to, za jaké hospodářské úkoly, popř. úkony je pracovník z titulu svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce odpovědný podle pracovní smlouvy nebo podle právního předpisu (zákona, pracovního nebo organizačního řádu, jiných resortních nebo vnitropodnikových norem atd.)

Za „výkazy a hlášení“ ve smyslu § 125 a 126 tr. zák. byly považovány zejména výkazy a hlášení o plnění hospodářského plánu ve všech ukazatelích (např. měsíční hlášení o plnění plánu výroby) inventurní soupisy (srov. č. 5/1979 sb. rozh. tr.), statistické údaje o stavu živočišné výroby státního statku, výkazy o stavu investičních prostředků, podklady pro výkazy a hlášení o plnění plánu, vše to za předpokladu, že výkazy a hlášení slouží k účelům uvedeným v ustanoveních § 125 a 126 tr. zák. Někdy soudy nezjišťují, k čemu výkazy nebo hlášení slouží a zda a který z alternativních znaků skutkové podstaty trestného činu narušování řízení, plánování a kontroly národního hospodářství podle § 125, resp. 126 tr. zák. je v tomto směru naplněn. Např. v jednom případě byla vedoucí prodejny uznána vinnou trestným činem podle § 126 tr. zák. proto, že z nedbalosti uvedla ve výkazech tzv. statistické inventury nesprávné údaje o stavu zboží a o výši schodku. Soud vůbec nezjišťoval, k čemu byla tzv. statistická inventura určena a zda nepravdivé údaje, nikoliv podstatně se odchylicí od skutečného stavu (stav zboží byl vykázan o 2055 Kčs nižší, schodek taktéž nižší o 10 000 Kčs), mohly mít závažnější dopad na řídicí, plánovací nebo kontrolní činnost organizace, pokud k ní sloužily.

Dalším, obecně se vyskytujícím nedostatkem podle zjištění Nejvyššího soudu ČSR je, že soudy jen výjimečně odůvodňují, že nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje se týkají skutečností závažných z hlediska řízení, plánování nebo kontroly národního hospodářství, popř. z hlediska stanovení cen. Nejvyšší soud SSR konstatuje, že ve všech přezkoumaných případech šlo o skutečnosti z uvedených hledisek závažné (k výkladu tohoto znaku srov. č. 1/1968 a 45/1980 sb. rozh. tr.). V praxi soudů se znaky „nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje o závažných skutečnostech“ vykládají ve vzájemné souvislosti v tom smyslu, že o závažnou skutečnost jde tehdy, jestliže údaje o skutečnosti, která má význam pro řízení, plánování nebo kontrolu národního hospodářství, popřípadě pro stanovení cen, se podstatně odchylicí od skutečného stavu věci.

Při zjišťování, zda je naplněn tento znak, by se orgány činné v trestním řízení měly zásadně obracet na orgány a organizace, jimiž jsou informace určeny, a nespokojovat se jen s vyjádřením a hodnocením organizace nebo orgánu, za něž pachatel údaje podával.

Za neoprávněnou výhodu organizace ve smyslu § 125 odst. 1 tr. zák. soudy v přezkoumaných věcech zpravidla považovaly výhodu nemateriální povahy, převážně už sám fakt splnění hospodářského plánu, na úseku obchodu splnění plánu tržeb na podkladě nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů ve výkazech a hlášeních. Mnohdy se soudy nezabývaly dalšími důsledky jednání pachatelů, které kromě zkreslení plnění plánu mělo za následek neoprávněné přiděly prostředků (fondů) pro organizaci a nakládání s nimi (např. výplaty prémie, odměn apod.). S tím souvisí nejvyššími soudy republik konstatovaný nedostatek soudní praxe, že ačkoliv jednání zakládající trestný čin podle § 125 tr. zák. často vykazuje i znaky dalších trestných činů, zejména trestných činů porušování povinnosti

při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 nebo 2 tr. zák., není jednání pachatelů vždy posouzeno i podle těchto dalších ustanovení.

Např. vedoucí hospodářští pracovníci závodu ČSAD vykazovali v měsíčních výkazech o plnění plánu i nedokončené výkony vozidel mezinárodní dopravy v úmyslu dosáhnout jednak rovnoměrného plnění plánu, jednak prémie pro pracovníky závodu, které byly neoprávněně vyplaceny ve výši 37 438 Kčs. Jednání obviněných bylo posouzeno jen podle § 125 odst. 1 tr. zák., přestože přicházela v úvahu i kvalifikace podle § 127 odst. 2, popř. i odst. 3 tr. zák.

Vyskytují se též nikoliv ojedinělá pochybení opačného charakteru, když se podobná jednání posuzují jen podle ustanovení § 127 odst. 1 nebo 2, ačkoliv odpovědný hospodářský pracovník vytvořil fondy nebo získal prostředky na odměny pro pracovníky zkreslováním údajů ve výkazech nebo hlášeních způsobem uvedeným v ustanovení § 125 odst. 1 tr. zák.

Ojediněle bylo zjištěno, že jednání obviněného bylo posouzeno podle mírnějšího ustanovení § 126 tr. zák., ačkoliv šlo o těžší trestný čin. Inventurní pracovník byl uznán trestným činem podle § 126 tr. zák. proto, že připsal do inventárních soupisů zboží v hodnotě 14 500 Kčs v úmyslu zakrýt manko, za které byl odpovědný vedoucí prodejny. Správně měl být uznán vinným pokusem těžšího trestného činu poškozování majetku v socialistickém vlastnictví podle § 8 odst. 1, § 136 odst. 1 písm. b) tr. zák.

Vztah ustanovení § 125 a 126 tr. zák. byl v judikatuře podrobně vyložen (srov. č. 54/1973 sb. rozh. tr.). Rozdíly spočívají v rozdílném speciálním subjektu, v motivu a ve formě zavinění. Přesto se i v tomto směru ještě někdy vyskytují pochybení.

Např. zootechnička hospodářství státního statku byla uznána vinnou trestným činem podle § 125 odst. 1 tr. zák., který měla spáchat tím, že údaje o váze selat ve vážních listech uváděla jen odhadem, a tak zvýšila produkci hospodářství o 40 105 Kčs. Přitom bylo zjištěno, že nejednala úmyslně ani proto, aby získala nějakou výhodu pro organizaci nebo její složku. Přicházela tedy v úvahu jen kvalifikace podle § 126 tr. zák.

2. Trestné činy porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 a § 127 odst. 2 tr. zák.

Pachatelem těchto trestných činů může být jen odpovědný hospodářský pracovník. Ze souvislosti s ostatními znaky skutkových podstat těchto trestných činů vyplývá, že musí jít o takového pracovníka, který je oprávněn hospodařit s finančními nebo hmotnými prostředky organizace a z titulu svého postavení s nimi nakládat (srov. č. 3/1972 sb. rozh. tr.). Může to být i řadový pracovník, jemuž jsou svěřeny takové hospodářské úkoly (popř. úkony), s nimiž jsou spojeny určité dispozice s finančními nebo hmotnými prostředky vlastní nebo jiné socialistické organizace, např. fakturant, mzdový účetní, skladník, nákupčí apod. (srov. č. 62/1973 sb. rozh. tr.). Otázku, zda pracovník jednal v postavení odpovědného hospodářského pracovníka, je třeba řešit podle toho, jaké práce pracovník skutečně vykonával, nikoliv podle toho, jaké je jeho pracovní zařazení podle pracovní smlouvy. Odpovědným hospodářským pracovníkem může proto být i pracovník, který vykonával práce vedoucího skladu, i když podle pracovní smlouvy byl zařazen do kategorie skladových dělníků (č. 37/1982 sb. rozh. tr.).

Kromě pracovníků uvedených v souvislosti s ustanovením § 125 tr. zák. byli v praxi za odpovědné hospodářské pracovníky ve smyslu § 127 odst. 1 nebo 2 tr. zák. považováni též např. vedoucí pracovní skupiny přidružené výroby národního výboru, vedoucí skladu, skladový dělník vykonávající fakticky práce zástupce vedoucího skladu, zásobovač závodu, referentka zásobování národního podniku, dopravní referent podniku, ředitel ZDŠ, pokladní závodu aj.

Stejně jako u trestného činu podle § 125 tr. zák. nedostatkem soudní praxe je, že se nezjišťuje rozsah

hospodářské pravomoci obviněného a její souvislost s trestnou činností, zejména v případech, kdy tato pravomoc není hlavní náplní činnosti nebo funkce pracovníka (např. u ředitele školy apod.).

V jedné věci byl vedoucí obchodně provozní skupiny a místopředseda SD Jednota uznán vinným trestným činem podle § 127 odst. 1 tr. zák. za to, že v úmyslu zajistit plnění plánu maloobchodního obrátu na začátku roku 1980 přikázal vedoucím prodejen zadržet část tržeb ve výši téměř tři milionů korun docílených v prosinci 1979 a odvést je až v r. 1980 a sám zkreslil v tomto smyslu údaje ve výkazech o plnění plánu tržeb. Soud přehlédl, že obviněný odpovídal za řádné vykázání tržeb a plnění plánu maloobchodního obrátu, ale nebyl oprávněn disponovat s tržbami prodejen. Měl být proto uznán vinným podle § 125 odst. 1 tr. zák. a návodem k trestnému činu porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 10 odst. 1 písm. b), § 127 odst. 1 tr. zák.

Nejvyšší soud ČSR při průzkumu zjistil, že ojedinele se ještě někteří řadoví pracovníci, přestože mají pravomoc disponovat v určitém rozsahu s finančními nebo hmotnými prostředky socialistické organizace, neprávem považují za odpovědné hospodářské pracovníky ve smyslu § 127 odst. 1 tr. zák., např. pokladní prodejen v souvislosti s vytvářením rezerv ze zadržovaných tržeb v úmyslu dosáhnout rovnoměrného plnění plánu, členka základní organizace Svazarmu, oprávněná vybírat peníze ze státní spořitelny a vyplácet je pracovníkům účelového zařízení apod.

Jedná-li způsobem uvedeným v § 127 odst. 1 tr. zák. pracovník, který nemá postavení odpovědného hospodářského pracovníka a nejde-li o účastenství na trestné činnosti osoby, která má takové postavení, přichází v úvahu posoudit jeho jednání podle § 129 tr. zák., jsou-li splněny všechny znaky tohoto trestného činu (srov. č. 54/1973 a 62/1973 sb. rozh. tr.).

V praxi soudů se nedostatečně nerozlišují znaky „při hospodaření s finančními nebo hmotnými prostředky“, „poruší závažným způsobem svou povinnost“ a „ve větším rozsahu“.

Hospodaření s prostředky socialistické organizace soudy rozumějí úkony týkající se nakládání s finančními nebo hmotnými prostředky, ke kterým je pachatel z titulu svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce oprávněn, jakož i úkony, jimiž překročil rámec svého oprávnění nebo porušil svoje povinnosti. Tyto poslední úkony však již mají být hodnoceny z hlediska znaku, zda pachatel jimi porušil závažným způsobem svou povinnost. „Závažný způsob“ porušení povinnosti soudy shledávají výlučně ve skutečnosti, že pachatel neoprávněně vytvořil nebo použil finanční fondy nebo rezervy anebo neoprávněně nakládal s hmotnými prostředky „ve větším rozsahu“, která je v zákoně uvedena jako příklad závažného způsobu porušení povinnosti. Přitom v souladu s judikaturou (srov. č. 33/1971 a 54/1973 sb. rozh. tr.) se za „větší rozsah“ považují neoprávněné dispozice s prostředky, jejichž hodnota převyšuje částku 5000 Kčs. Při výkladu znaku „závažným způsobem poruší svou povinnost“ se pak již nepřihlíží k tomu, že porušení povinnosti je často takové povahy, že naplňuje jinak znaky jiných trestných činů, k nimž je ustanovení § 127 odst. 1 tr. zák. ve vztahu speciality, zejména rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. b), c) tr. zák. (č. 33/1971, 26/1975 sb. rozh. tr.), podvodu podle § 150 tr. zák., poškozování spotřebitele podle § 121 tr. zák. a spekulace podle § 117 tr. zák. (č. 26/1975 sb. rozh. tr.), dále nedovoleného podnikání podle § 118 tr. zák. a zneužívání socialistického podnikání podle § 120 tr. zák. (č. 12/1974 sb. rozh. tr.), ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. (č. 44/1981 sb. rozh. tr.), zkrácení daně podle § 148 tr. zák. aj. Všemi těmito způsoby lze vytvářet finanční fondy nebo rezervy ve smyslu § 127 odst. 1 tr. zák.

V praxi soudů nebyla řešena jednotně otázka, zda pachatelovo jednání, spočívající v krádeži věci ke škodě jedné socialistické organizace ve prospěch jiné socialistické organizace (§ 132 odst. 1 písm. a) tr. zák.) lze kvalifikovat jako závažný způsob porušení povinnosti při hospodaření s finančními nebo hmotnými prostředky organizace ve smyslu § 127 odst. 1 tr. zák., anebo zda takové jednání již překračuje rámec této souvislosti. Je třeba připomenout, že ve stanovisku trestního kolegia byv.

Nejvyššího soudu č. St 4/65 byl vysloven právní názor, že formu krádeže podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. nelze zahrnout pod pojem porušení povinnosti při hospodaření s finančními nebo hmotnými prostředky socialistické organizace ve smyslu § 127 odst. 1 tr. zák. Takové jednání je nutno posuzovat podle ustanovení § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák.; okolnost, že pachatel jednal ve prospěch socialistické organizace a nikoliv v zjištěném úmyslu, zhodnotí soud z hlediska splnění materiální podmínky trestného činu (§ 3 odst. 2 tr. zák.) a při výměře trestu (§ 3 odst. 4, § 31 odst. 1 tr. zák.). Nejvyšší soud ČSSR neshledává důvod pro změnu tohoto stanoviska.

Soudy ještě někdy chybují v tom směru, že vytváření fondů způsoby naplňujícími jinak znaky trestných činů (poškození spotřebitele podle § 121 tr. zák., ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák.) kvalifikují podle těchto jiných ustanovení a nikoliv podle § 127 odst. 1 tr. zák., přestože jsou naplněny i všechny ostatní znaky tohoto speciálního ustanovení. V jednom případě soud sice kvalifikoval takové jednání podle § 127 odst. 1 tr. zák., ale v jednočinném souběhu poškození spotřebitele podle § 121 odst. 1 tr. zák., ačkoliv celý výtěžek z poškození spotřebitele byl použit ve prospěch organizace.

Pokud trestný čin podle § 127 odst. 1 spočívá v neoprávněném vytváření fondů nebo rezerv, je dokonán již jejich vytvořením. Další nakládání nebo používání takto vytvořeného fondu naplňuje znaky téhož ustanovení podle dalších alternativ objektivní stránky, popřípadě v souběhu s dalšími trestnými činy, např. podplácení podle § 161 tr. zák., jestliže fondy byly použity na úplatky v úmyslu zajistit tak pro socialistickou organizaci neoprávněnou výhodu (srov. č. 33/1971 a 26/1975 sb. rozh. tr.). Ke vztahu ustanovení § 127 odst. 1 a § 127 odst. 2 tr. zák. srov. níže, jestliže neoprávněně vytvořené fondy byly použity způsobem uvedeným v § 127 odst. 2 tr. zák.

Za „neoprávněnou výhodu“ socialistické organizace ve smyslu § 127 odst. 1 tr. zák. se obecně považuje jakákoliv výhoda materiální i nemateriální povahy, které by socialistická organizace nebo její složka při zachování hospodářské kázně nedosáhla (č. 54/1973, 26/1975 sb. rozh. tr.). Neoprávněnou výhodou v tomto smyslu je již splnění hospodářského plánu ve všech ukazatelích, který by při zachování hospodářské kázně splněn nebyl (č. 56/1978 sb. rozh. tr.), dále porizování základních prostředků v rozporu s příslušnými právními předpisy (č. 15/1980 sb. rozh. tr.) a podle praxe soudů především nelegální nabytí finančních nebo hmotných prostředků pro socialistickou organizaci, používání finančních nebo hmotných prostředků, i když byly nabyty legálně, k jinému účelu, než pro který jsou určeny, nelegální převod prostředků na jinou socialistickou organizaci (není rozhodné, zda neoprávněnou výhodou získá vlastní nebo jiná socialistická organizace – srov. č. 3/1972 a 54/1973 sb. rozh. tr.), nedovolený nákup zboží v maloobchodě za maloobchodní ceny atd. Tento znak se v praxi soudů vykládá extenzivně v souladu se záměrem zákona v tom smyslu, že za „neoprávněnou“ výhodu socialistické organizace nebo její složky se v případech poskytnutí úplatků v úmyslu zajistit plnění dodávek považuje i řádné plnění dodávek prací nebo materiálů, na které má jinak socialistická organizace nárok, ale které by bez poskytnutí úplatku mohlo být ohroženo apod.

Jak již bylo uvedeno, v souvislosti s aplikací tohoto znaku se vyskytuje v praxi soudů u tohoto druhu trestné činnosti proti hospodářské kázni nejvýše nedostatky.

Někdy soudy nekriticky přejímají obhajobu obviněného, že jednal v úmyslu zajistit socialistické organizaci nebo její složce neoprávněnou výhodu, přestože okolnosti případu svědčí spíše pro závěr, že pachatel jednal z pohnutky obohatit sebe nebo jiného jednotlivce.

Např. předseda JZD účetně prodal členům družstva naturální obilí, na které neměli nárok, a obilí zpětně od nich účetně nakoupil za podstatně vyšší ceny. Družstvu tím vznikla škoda ve výši 65 469 Kčs a členové družstva se o tuto částku neoprávněně obohatili. Skutek byl posouzen podle § 127 odst. 1, 3 tr. zák. s odůvodněním, že zpětným nákupem obilí získalo družstvo výhodu ve formě zvýšeného krmného fondu. Soud však neuvážil, že obilí nemělo být vůbec prodáno a tím krmný fond

zkrácen. Přicházelo v úvahu posoudit skutek obviněného podle § 132 odst. 1 písm. c), odst. 2 písm. c) tr. zák., popř. podle § 127 odst. 2, 3 tr. zák., jestliže předseda JZD poskytl touto formou členům družstva za vykonané práce neoprávněné nebo nepřiměřené výhody v úmyslu zajistit plnění úkolů družstva a jestliže byly splněny i další podmínky pro použití tohoto ustanovení.

V jiné věci ředitel ZDŠ vytvořil nelegální fond ve výši 18 811 korun z prostředků získaných žáky za sběr léčivých bylin a starého papíru. Obhajoval se tím, že prostředky z fondů použil na úhradu nákladů při různých akcích, zejména na občerstvení, pohoštění při oslavách atd. Nedostatkem bylo, že se soud nezabýval, na co přesně byly peníze vynaloženy a zda skutečně byl sledován prospěch organizace nebo naopak jednotlivých osob, jak tomu nasvědčovala skutečnost, že větší částky byly použity na pohoštění učitelů při závěru školního roku, na nákup alkoholických nápojů (piva) při školní oslavě atd. Důsledné objasnění těchto skutečností bylo důležité pro právní posouzení jednání obviněného, které mělo být zřejmě alespoň zčásti kvalifikováno jako rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. b) tr. zák.

Méně častá, byť nikoliv ojedinělá, jsou pochybení v případech, kdy pachatel vedle úmyslu zajistit neoprávněné výhody pro socialistickou organizaci nebo její složku sleduje též úmysl obohatit sebe nebo jiného jednotlivce (k posouzení těchto případů srov. č. 3/1972, 54/1973 a 62/1973 sb. rozh. tr.). V praxi šlo zejména o takové případy, kdy pachatel neoprávněným vytvářením nebo použitím fondů zkracoval plnění hospodářského plánu a zároveň sledoval úmysl zajistit neoprávněnou výplatu prémie nebo odměn pro sebe, popř. i pro jiné osoby. Soudy posoudily celé jednání pachatele podle § 127 odst. 1 tr. zák. a popř. i podle § 125 tr. zák. V tom rozsahu, v jakém pachatel sledoval výhody pro sebe nebo pro jiné jednotlivce, měl však být uznán vinným trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. popřípadě též trestným činem podle § 127 odst. 2 tr. zák., pokud při poskytnutí výhod jiným osobám byly naplněny všechny znaky tohoto trestného činu.

Naproti tomu soudy někdy posoudily jednání vedoucích prodejen, kteří vytvořili fond ke škodě jiné socialistické organizace jako rezervu pro krytí případného schodku v budoucnosti, jako rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák., ačkoliv pachatelé prostředky takto získané neodčerpali pro sebe a šlo tedy jen o trestný čin podle § 127 odst. 1 tr. zák. (srov. k tomu č. 49/1971, 26/1975, a 42/1979 sb. rozh. tr.)

Při aplikaci ustanovení § 127 odst. 2 tr. zák. se nadále vyskytují některá typická, i když nikoliv častá pochybení.

Toto ustanovení předpokládá, že neoprávněná nebo nepřiměřená odměna byla poskytnuta za práce vykonané ve prospěch organizace, z jejíž prostředků byla odměna dána. Někdy soudy nezjišťují, zda vůbec byly vykonány nějaké práce, za které měla být neoprávněná nebo nepřiměřená odměna poskytnuta. Např. vedoucí pracovník závodu vypsál účelovou odměnu za provedení práce ve zkráceném termínu, a ačkoliv v určeném termínu nebyly provedeny vůbec žádné práce, odměna byla přesto vyplacena. Skutek měl být kvalifikován podle § 132 odst. 1 písm. b) tr. zák., a nikoliv podle § 127 odst. 2 tr. zák.

Výhody poskytnuté za práce vykonané ve prospěch organizace musí být neoprávněné nebo nepřiměřené, tj. pracovník musí dostat výhodu, na kterou vůbec nemá nárok, nebo musí dostat více, než dovolují příslušné mzdové a jiné předpisy. Jestliže poskytnutá odměna je přiměřená množství a kvalitě vykonané práce, není tento znak skutkové podstaty trestného činu podle § 127 odst. 2 tr. zák. naplněn. Soudy ve více případech posoudily podle cit. ustanovení jednání pachatelů, kteří za práce vykonané ve prospěch organizace poskytli jinak přiměřené a mzdovým předpisům odpovídající odměny jen proto, že odměny nebyly vyplaceny ze mzdového fondu, ale z fondu, který pachatel vytvořil nelegálním způsobem. Jednání pachatelů mělo být proto posouzeno podle § 127 odst. 1 tr. zák. a nikoliv podle § 127 odst. 2 tr. zák.

Neoprávněnou, popř. nepřiměřenou výhodou ve smyslu § 127 odst. 2 tr. zák. může být nejen vyšší odměna za práci, než povolují příslušné mzdové předpisy, ale i poskytování jiných plateb nebo plnění bez právního důvodu (odlučného, cestovného, stravného, pohoštění apod.), dále i nesrážení daně ze mzdy nebo srážení nižší daně, než předpisují daňové předpisy (srov. č. 35/1976 a 26/1979 sb. rozh. tr.) apod. Neoprávněnou výhodou v tomto smyslu však není pouhé umožnění práce bez splnění příslušných podmínek, např. práce přesčas bez povolení, zaměstnávání nestudentů v podniku, který má zaměstnávat pouze studenty (srov. č. 35/1976 sb. rozh. tr.), zaměstnávání pracovníků bez pracovní smlouvy apod.

Jestliže nejsou dány jiné důvody zvyšující stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, mohou být z hlediska materiální podmínky jako trestný čin podle § 127 odst. 2 tr. zák. posouzeny jen případy, kdy hodnota neoprávněných nebo nepřiměřených výhod vyjádřená v penězích převyšuje částku 5000 Kčs (č. 54/1973 sb. rozh. tr.); jinak přichází v úvahu posoudit takové jednání jen jako přečin proti pracovní kázi podle § 8 písm. d) zák. č. 150/1969 Sb. Ojedinele se i v tomto směru vyskytují pochybení.

Neoprávněné nebo nepřiměřené výhody musí být poskytnuty jinému. Jestliže odpovědný hospodářský pracovník poskytl takové výhody sám sobě, jde o rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. popř. o přečin podle § 3 odst. 1 zák. č. 150/1969 Sb. (srov. č. 54/1973 a 26/1979 sb. rozh. tr.). Soudy někdy postupují v tomto směru chybně zejména v případech, kdy jsou takové výhody za podmínek § 127 odst. 2 tr. zák. poskytnuty jiným osobám a současně i pachateli, a přehlížejí, že posléze uvedenou část jednání nelze posoudit podle § 127 odst. 2 tr. zák.

Ustanovení § 127 odst. 2 tr. zák. vyžaduje, aby poskytnuté neoprávněné nebo nepřiměřené výhody nebyly v nápadném nepoměru k hodnotě vykonaných prací; jinak jde zpravidla o trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. Soudy se touto podmínkou nezabývají, neprovádějí důkazy k jejímu objasnění a v rozsudcích nezjišťují poměr mezi hodnotou poskytnutých výhod a hodnotou vykonaných prací, dále nezjišťují společenskou prospěšnost a naléhavost potřeby prací, ačkoliv tyto okolnosti jsou významné z hlediska posouzení přiměřenosti poskytnutých výhod. Proto byly nesprávně posouzeny podle § 127 odst. 2 tr. zák. i takové případy, kdy byla vyplacena dvojnásobná odměna bez zjevné hospodářské nutnosti za běžné práce; v jiných případech soudy vůbec nezjišťovaly druh a množství vykonané práce ani výši mzdy, která měla být podle mzdových předpisů vyplacena, a proto ani nemohly zjistit, o kolik bylo vyplaceno navíc apod.

Vztah ustanovení § 127 odst. 1 a § 127 odst. 2 tr. zák. byl v judikatuře vyřešen. Jde o samostatné trestné činy č. 36/1962 sb. rozh. tr.). Ustanovení § 127 odst. 2 tr. zák. je speciální vůči ustanovení § 127 odst. 1 tr. zák. (č. 33/1971 a 54/1973 sb. rozh. tr.). Jestliže pachatel vytvořil nelegální fondy způsobem uvedeným v § 127 odst. 1 tr. zák., které pak použil na výplatu výhod za práce vykonané ve prospěch organizace za podmínek § 127 odst. 2 tr. zák., jde jen o trestný čin podle § 127 odst. 2 tr. zák. Jednoduchý součinný oběh uvedených trestných činů přichází v úvahu jen v případě, jestliže z fondů vytvořených způsobem uvedeným v § 127 odst. 1 tr. zák. jen část sloužila na výplatu neoprávněných nebo nepřiměřených výhod podle § 127 odst. 2 tr. zák. (srov. č. 33/1971 sb. rozh. tr.)

Pochybení se vyskytují rovněž při rozlišování uvedených trestných činů. Na některé bylo poukázáno výše. V dalším případě soud posoudil podle § 127 odst. 1 tr. zák. jednání stavbyvedoucího, který vytvořil nelegální fond ve výši 10 214 Kčs a použil ho na zvýšení odměn zedníkům proto, aby mohl dokončit stavbu v plánovaném termínu. Jeho jednání mělo být proto posouzeno podle § 127 odst. 2 tr. zák.

Jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby podle § 127 odst. 3 tr. zák. přicházela v přezkoumaných případech v úvahu jen značná škoda na majetku, který je v socialistickém vlastnictví. Za takovou škodu považují soudy dosud škodu ve výši kolem 20 000 Kčs. Vycházejí ze správného

předpokladu, že škoda vzniká nejen přesunem majetku v socialistickém vlastnictví do sféry majetku jednotlivců (např. při úplatku, při poskytnutí neoprávněných nebo nepřiměřených výhod podle § 127 odst. 2 tr. zák. apod., ale i převodem majetku ze správy jedné do správy jiné socialistické organizace bez poskytnutí protihodnoty (č. 2/1976 sb. rozh. tr.). Není rozhodné, zda tímto způsobem vzniká škoda vlastní nebo cizí socialistické organizaci. Pokud fond nebyl vytvořen ke škodě jiné socialistické organizace, škoda nevzniká již pouhým vytvořením fondu ve smyslu § 127 odst. 1 tr. zák., nýbrž až jeho vydáním bez obdržení protihodnoty (č. 21/1977 sb. rozh. tr.). V uvedených směrech se pochybení nevyskytují. Soudy však aplikací okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby zpravidla neodůvodňují z hlediska materiální podmínky (§ 88 tr. zák.), ani z hlediska zavinění (§ 6 písm. a/ tr. zák.). Naproti tomu bylo ojediněle zjištěno, že soud ke způsobení značné škody vůbec nepřihlédl, ačkoliv formálně byl tento znak naplněn.

3. Trestné činy porušování povinnosti v provozu socialistické organizace podle § 129 a 130 tr. zák.

Praxe soudů se podle výsledků průzkumu zlepšila v tom směru, že soudy většinou zjišťují, jakou povinnost pachatel porušil nebo nesplnil a zda byl řádně se svými povinnostmi seznámen; zda šlo o povinnosti převzaté smluvně nebo uložené právním předpisem. Vadou však zůstává, že soudy často nezkontrolují, z jakého konkrétního právního předpisu povinnost vyplývá. V důsledku toho nebyla v některých případech prověřena a vyvrácena obhajoba obviněného, že neporušil povinnost svého zaměstnání, popř. že vinou zaměstnavatele nebyl seznámen s novým pracovním postupem, novou technologií apod.

Obecným nedostatkem zůstává, že soudy zpravidla jen konstatují, jakou povinnost pachatel porušil nebo nesplnil, vůbec však neodůvodňují, proč jde o povinnost důležitou. Za takovou povinnost se mechanicky považuje každá povinnost, jejíž porušení nebo nesplnění mělo za následek způsobení větší škody na majetku, který je v socialistickém vlastnictví. Judikatura poskytuje návod k posouzení této právní otázky, jen pokud jde o povinnosti řidičů motorových vozidel v silničním provozu, avšak nevztahuje se výslovně na povinnosti v hospodářském provozu socialistických organizací. Zásady platné pro dopravní provoz lze však aplikovat i na hospodářský provoz socialistických organizací. Platí zejména, že na stupeň důležitosti povinnosti nelze usuzovat jen z následku, ale především ze stupně rizika, které nese sebou porušení nebo nesplnění dané povinnosti.

Za porušení, popř. nesplnění důležité povinnosti zaměstnání ve smyslu § 129 tr. zák. se v praxi soudů považuje i úmyslné vynechávání pracovních směn. Soudy však někdy chybuje tím, že při způsobení škody převyšující 5000 Kčs posuzují taková jednání jako přečin proti pracovní kázní podle § 8 písm. c) zák. č. 150/1969 Sb., a nikoliv jako trestný čin podle § 129 tr. zák.

V praxi soudů byl vysloven názor, že subjektem trestného činu podle § 129 nebo 130 tr. zák. může být jenom pracovník socialistické organizace. Tento názor není v souladu se zákonem, protože povinnost povolání nebo postavení nemusí vyplývat jen z pracovního nebo jiného obdobného poměru; může vyplývat i ze smluvního poměru jiného druhu, např. z dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr apod.

Ojediněle se vyskytla pochybení spočívající v tom, že podle § 129 tr. zák. byla posouzena jednání, která naplňovala znaky přísnějšího trestného činu, zejména trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. Např. soudní znalec, který v posudku nadhodnotil chatu patřící soukromé osobě o 164 240 Kčs, čímž vznikla škoda socialistické organizaci, která tuto vyšší částku zaplatila, byl uznán vinným trestným činem podle § 129 odst. 1, 2 tr. zák. Jestliže obviněný jako soudní znalec podal úmyslně nepravdivý znalecký posudek o hodnotě chaty, kterou kupovala socialistická organizace od soukromé osoby, a jeho úmyslné zavinění se vztahovalo i ke způsobení škody socialistické organizaci a k obohacení soukromé osoby, měl být správně uznán vinným

trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c) tr. zák., spáchaným popřípadě za okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby (srov. č. 17/1977 sb. rozh. tr.)

V přezkoumaných věcech se jako následek vyskytovala vždy „větší škoda“ na majetku, který je v socialistickém vlastnictví. Za takovou škodu se považuje škoda převyšující částku 5000 Kčs (č. 54/1973 sb. rozh. tr.). Základem pro zjištění škody je skutečná hodnota věci před poškozením, nikoliv účetní zůstatková hodnota (č. 29/1978 sb. rozh. tr.). „Porucha v hospodářském provozu nebo v hospodářské činnosti“ socialistické organizace jako následek porušení nebo nesplnění důležité povinnosti nebyla zjištěna v ČSR ani v jediném případě, ve SSR se vyskytla jen ve 4 případech vedle následku ve formě větší škody na majetku v socialistickém vlastnictví. Např. porušení technologického postupu při stavbě došlo ke zřícení panelů a nosníků a tím ke škodě a kromě toho k nedodržení termínu dokončení stavby a jejího uvedení do provozu. Soudy vycházejí ze správného předpokladu, že porucha může nastat v provozu nebo činnosti jak vlastní, tak i jiné socialistické organizace. Porucha však musí skutečně nastat, nestačí, že provoz nebo činnost organizace byly jen ztíženy (č. 26/1969 sb. rozh. tr.).

Při postihu osob odpovědných za schodek v socialistickém obchodě se nadále opakují některá typická pochybení.

Soudy někdy nezjišťují, zda obvinění převzali odpovědnost za svěřené zboží a peníze na základě dohody o hmotné odpovědnosti podle § 176 zák. práce a zda tedy porušili odpovědnosti z této dohody, nebo jiné, obecnější povinnosti. Tuto okolnost soudy nedokazují a její existenci prostě předpokládají.

Porušení určité povinnosti se někdy považuje za příčinu vzniku celého schodku, i když se schodek skládá z více položek, které nemohou být všechny vysvětleny stejným způsobem. Např. vedoucí hotelu a jeho zástupce byli odsouzeni pro trestný čin podle § 130 odst. 1, 2 tr. zák. proto, že způsobili z nedbalosti schodek ve výši 30 139 Kčs tím, že umožnili kuchařům, aby si brali potraviny ze skladu bez evidence. Přitom ze spisu vyplývá, že v částce 30 139 Kčs je zahrnuta i položka 11 873 Kčs, kterou činila tržba za ubytování; ta však nebyla evidována a odvedena, a nemůže mít proto nic společného s nedostatkem kontroly a evidence při vydávání potravin v kuchyni.

Někdy se jako příčina vzniku schodku zjišťuje porušení takové povinnosti, které nemůže mít takový následek. Např. v jedné věci soud považoval za příčinu vzniku schodku skutečnost, že obviněná, vedoucí textilní prodejny, prodávala v prodejně obnošené věci své a jiných osob.

Jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby se v přezkoumaných případech vyskytovalo výlučně jen způsobení značné škody na majetku, který je v socialistickém vlastnictví. Ani v těchto případech se použití vyšší trestní sazby neodůvodňuje z hlediska materiální podmínky ve smyslu § 88 tr. zák. V žádném případě nebyla zjištěna vážná porucha v hospodářském provozu nebo v hospodářské činnosti socialistické organizace (§ 129 odst. 2, § 130 odst. 2 tr. zák.)

Případy, kdy pachatel z nedbalosti porušením nebo nesplněním důležité povinnosti svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce současně ohrozil provoz obecně prospěšného zařízení, soudy správně posuzovaly jako trestný čin podle § 130 tr. zák. v jednočinném souběhu s trestným činem podle § 184 tr. zák. (srov. č. 54/1973 sb. rozh. tr.)

Otázka rozlišování trestného činu podle § 129 tr. zák. a trestného činu podle § 136 odst. 1 písm. a) tr. zák., která činila v praxi soudů potíže, byla řešena stanoviskem trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSR uveřejněném pod č. 31/1982 sb. rozh. tr.

Při aplikaci ustanovení § 131 tr. zák. nebyly zjištěny žádné nedostatky.

IV.

Ukládání trestů

Za trestné činy proti hospodářské kázni jsou převážně ukládány tresty nespojené s odnětím svobody, a to tresty nápravného opatření a tresty odnětí svobody podmíněně odložené.

Podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody je výrazně nižší než u všech trestných činů nebo u trestných činů hospodářských podle hlavy druhé zvláštní části trestního zákona, kde výše tohoto podílu je výrazně ovlivňována tresty ukládanými za trestné činy rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. Je to odůvodněno hlavně tím, že mezi odsouzenými je vysoký počet osob odsouzených za nedbalostní trestný čin porušování povinnosti v provozu socialistické organizace podle § 130 tr. zák. a že mezi pachateli trestných činů proti hospodářské kázni se jen ojediněle objevují recidivisté. V průměru vyšší podíl těchto trestů připadá na úmyslný trestný čin porušování povinnosti v provozu socialistické organizace podle § 130 tr. zák. a že mezi pachateli trestných činů proti hospodářské kázni se jen ojediněle objevují recidivisté. V průměru vyšší podíl těchto trestů připadá na úmyslný trestný čin porušování povinnosti v provozu socialistické organizace podle § 129 tr. zák. a na trestný čin porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 tr. zák., který se nezřídka vyznačuje vyšší společenskou nebezpečností.

Praxe soudů při ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody je dlouhodobě v podstatě stejná. V roce 1971, kdy bylo za tyto trestné činy celkem odsouzeno (kromě dopravy) 413 osob, byly nepodmíněné tresty odnětí svobody uloženy 22 osobám. V letech 1977 a 1981 byly tyto tresty uloženy 55 a 40 osobám z 1030, resp. ze 757 osob celkem odsouzených za trestné činy proti hospodářské kázni.

Naproti tomu u trestů nespojených s odnětím svobody došlo ve srovnání s rokem 1971 k odlišnému vývoji. V roce 1971 bylo k podmíněným trestům odnětí svobody odsouzeno 303 osob, zatímco k trestům nápravného opatření pouze 60 osob. Již v roce 1977 se však podstatně snížil podíl podmíněně odložených trestů odnětí svobody, a naopak zvýšil podíl trestů nápravného opatření (k prvním trestům bylo odsouzeno 596 osob a k druhým 336 osob). Tento vývoj pokračoval až do roku 1981, kdy bylo k trestům nápravného opatření odsouzeno 393 osob, kdežto k podmíněným trestům odnětí svobody jen 288 osob. Ze statistických přehledů zároveň vyplývá, že popsané změny v podílech těchto druhů trestů byly vyvolány tím, že postupně byla odstraněna i při postihu trestné činnosti proti hospodářské kázni v minulosti se vyskytující velká nejednotnost soudů jedné a druhé národní republiky. Účinně se zde projevilo soustavné usměrňování nižších soudů v rámci soudního dozoru, prováděného zejména nejvyššími soudy, a kontrolní činností ministerstev spravedlnosti.

Peněžité tresty, popřípadě tresty zákazu činnosti, byly jako samostatné ukládány velmi zřídka, obvykle za trestné činy podle § 127 a 130 tr. zák. Avšak vedle jiného trestu soudy těchto trestů využívaly více. Soudy ve SSR uložily v roce 1981 trest zákazu činnosti 85 osobám (z toho 3 osobám za trestný čin podle § 125, 18 osobám za trestný čin podle § 127, 7 osobám za trestný čin podle § 129 a 57 osobám za trestný čin podle § 130 tr. zák.) a peněžité tresty 8 osobám (z toho šesti za trestný čin podle § 127 tr. zák. a dvěma za trestný čin podle § 130 tr. zák.). Soudy v ČSR uložily vedle jiného trestu v r. 1981 trest zákazu činnosti 316 osobám (z toho 13 osobám za trestný čin podle § 125, 4 osobám za trestný čin podle § 126, 62 osobám za trestný čin podle § 127, 12 osobám za trestný čin podle § 129 a 225 osobám za trestný čin podle § 130 tr. zák.). Peněžitý trest vedle jiného trestu byl uložen 8 osobám (z toho 1 osobě za trestný čin podle § 125, 5 osobám za trestný čin podle § 127 a 2 osobám za trestný čin podle § 130 tr. zák.).

K upuštění od potrestání došlo v roce 1981 jen v České socialistické republice a týkalo se 11 osob, z nichž 2 byly uznány vinnými trestným činem podle § 127 tr. zák. a ostatní trestným činem podle § 130 tr. zák.

I když mírnější postih trestných činů proti hospodářské kázni, než ostatních trestních činů, je do jisté míry odůvodněn povahou trestné činnosti a osobami pachatelů, byly při průzkumu zjištěny případy, kdy došlo k uložení nedůvodně mírného trestu, který svědčí o tom, že ještě nebyly odstraněny všechny nedostatky již dříve vytýkané.

Pochybení soudů spočívala především v neopodstatněném uložení jiného trestu než nepodmíněného trestu odnětí svobody. Příčinou uložení nesprávného druhu trestu bylo nejčastěji to, že soudy omezily hodnocení stupně nebezpečnosti činu pro společnost na okolnosti charakterizující osobu obviněného a na způsob jeho života před spácháním trestného činu, které vyznívaly pro něho příznivě a náležitě nehodnotily ostatní okolnosti rozhodné pro stanovení druhu trestu a jeho výměry, zejména okolnosti charakterizující spáchaný trestný čin, tj. význam chráněného zájmu, způsob provedení činu a jeho následky, jakož i okolnosti, za nichž byl čin spáchán, míru zavinění pachatele a jeho pohnutku. Soudy zpravidla také nezkontrolují, zda uložení jiného druhu trestu lze dosáhnout účelu trestu uvedeného v § 23 odst. 1 tr. zák.

Např. zástupce obchodního ředitele podniku zahraničního obchodu byl uznán vinným trestným činem podle § 130 odst. 1, 2 tr. zák., kterého se dopustil tím, že při sjednávání obchodní smlouvy s rakouskou firmou porušil důležité povinnosti a tím způsobil podniku škodu ve výši 6 662 292 Kčs. Odsouzen byl nejprve k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců a k trestu zákazu činnosti v zahraničním obchodě. K odvolání prokurátora a obviněného byl však tento rozsudek zrušen a v novém řízení byl obviněnému při nezměněném výroku o vině sice uložen trest odnětí svobody stejného trvání jako dříve, ale jeho výkon byl podmíněčně odložen. Pokud soud prvního stupně znovu uložil trest zákazu činnosti, byl z podnětu nových odvolání zrušen, když podle odvolacího soudu úplně postačovalo uložení podmíněného trestu odnětí svobody. Při úvahách o trestu nebylo náležitě zváženo, že obviněný hrubě porušil důležité povinnosti svého zaměstnání v zahraničním obchodě a způsobil mimořádně vysokou škodu. Podmíněné odsouzení bylo nedostatečně odůvodněno jen tím, že obviněný je zachovalý a snažil se, byť bezvysledně, alespoň dodatečně napravit následky svého nedbalého jednání. Rovněž odůvodnění odvolacího soudu, že zrušil zákaz činnosti, poněvadž u obviněného jsou předpoklad pro dobrý výkon práce v jeho oboru, je v rozporu s hledisky uvedenými v § 23 odst. 1, § 31 odst. 1 a § 49 tr. zák.

V jiném případě ředitel závodu v úmyslu vykázat plánované plnění hrubé výroby cihlářského zboží dával pokyny podřízeným mistrům, aby do přehledů o výrobě uváděli vyšší než skutečný stav výroby, a tím byla roční výroba nadhodnocena o 1 milion 327 612 Kčs a pracovníkům byly vyplaceny neoprávněné prémie ve částce 122 590 Kčs. Motivem jeho jednání bylo vytvořit podmínky pro výplatu prémie pracovníkům, a tím zamezit jejich fluktuaci. Za trestné činy podle § 125 odst. 1 a § 127 odst. 2, 3 tr. zák. byl odsouzen k úhrnnému podmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců a k trestu zákazu činnosti. Při rozhodování o trestu soud přecenil osobu obviněného a nevzal v úvahu všechny okolnosti případu, zejména výši způsobené škody, dále to, že obviněný již dříve a ve stejné funkci ředitele závodu spáchal závažný trestný čin proti hospodářské kázni, řádně neplnil své pracovní povinnosti v závodě, který řídil, dopustil se dvou trestných činů a jako ředitel závodu naváděl k porušování hospodářské kázně své podřízené pracovníky. Vzhledem k těmto okolnostem, které podstatně zvyšovaly stupeň nebezpečnosti činu obviněného pro společnost a ve svém souhrnu svědčily o ztížené možnosti nápravy obviněného, nebylo možno důvodně předpokládat, že účelu trestu bude dosaženo i bez výkonu trestu odnětí svobody.

V další věci byl ekonomický náměstek ředitele okresního stavebního podniku uznán vinným trestným činem podle § 130 odst. 1, 2, kterého se dopustil tím, že v době od začátku roku 1979 do 31. 10.

1980 hrubým porušováním svých povinností způsobil podniku škodu ve výši 262 000 Kčs. Odsouzen byl k trestu nápravného opatření v délce 11 měsíců s 20-procentní srážkou z odměny náležející mu za práci. Při odůvodňování výroku o trestu se soud sice zmínil o kladném hodnocení obviněného, který vedl nezávadný způsob života a k trestnému činu se doznal, i o tom, že hrubě porušil své povinnosti a způsobil velkou škodu, z odůvodnění však není zřejmé, jak soud hodnotil stupeň společenské nebezpečnosti tohoto činu zejména s ohledem na to, že obviněný hrubě porušoval své povinnosti bezmála dva roky a způsobil na majetku v socialistickém vlastnictví škodu mnohonásobně převyšující škodu považovanou v soudní praxi za značnou škodu. Okresní soud při výměře trestu přecenil příznivé hodnocení osoby obviněného na úkor ostatních okolností uvedených v § 3 odst. 4 tr. zák., které spoluurčují stupeň společenské nebezpečnosti činu.

Podmíněný trest odnětí svobody na 8 měsíců a trest zákazu činnosti spočívající v řízení a manipulaci s jeřábem byl za trestné činy podle § 130 odst. 1, 2 a § 201 tr. zák. uložen např. strojníkovi jeřábu, jenž po požití alkoholických nápojů zvedal náklad a otáčením jeřábu přemísťoval tento náklad, jehož hmotnost převyšovala o 74,10 1ovolené zatížení, a tím došlo k převrácení jeřábu a ke škodě 132 320 Kčs. Výrok o trestu odůvodnil soud jen poukazem na dobrou pracovní morálku obviněného a jeho dobrou pověst v místě bydliště. Vůbec nehodnotil, že obviněný obsluhoval jeřáb pod vlivem alkoholu a způsobil škodu velkého rozsahu. Tyto okolnosti případu nedovolovaly závěr, že účelu trestu, zejména z hlediska generální prevence, může být dosaženo bez výkonu trestu odnětí svobody.

Neodůvodněné bylo rovněž uložení trestu nápravného opatření v trvání šesti měsíců se srážkami z odměny za práci ve výši 10 za trestný čin podle § 130 odst. 1, 2 tr. zák., jehož se obviněný dopustil tím, že jako strojevodoucí důlní lokomotivy opustil stroj bez předchozího zajištění, takže lokomotiva se samovolně rozjela a nárazem do odstavených vagónů byla způsobena škoda 75 944 Kčs. Podle odůvodnění rozsudku je obviněný po pracovní stránce kladně hodnocen a má dobrou pověst. Soud přitom náležitě nehodnotil skutečnost, že obviněný byl v poslední době třikrát potrestán, a to v roce 1976 za trestný čin podle § 201 tr. zák., kdy mu byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání šesti měsíců, v roce 1977 za přečin podle § 7 zák. o přeč. , kdy mu byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody na čtyři měsíce, a v roce 1978 nepodmíněným trestem odnětí svobody na dva měsíce za trestný čin podle § 223 odst. 1 tr. zák. Z výkonu trestu byl podmíněčně propuštěn a posuzované trestné činnosti se dopustil ve zkušební době. Sklon obviněného k soustavnějšímu nerespektování společenských vztahů chráněných zákonem, zřejmý z jeho dřívějších odsouzení, měl vést soud k uložení nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Neodpovídající trest byl někdy uložen proto, že soud kvalifikoval čin obviněného podle mírnějšího ustanovení trestního zákona. Např. soudní znalec, který v posudku nadhodnotil chatu patřící soukromé osobě o 164 240 Kčs, čímž vznikla škoda socialistické organizaci, jež tuto částku zaplatila, byl uznán vinným trestným činem podle § 129 odst. 1, 2 tr. zák. a odsouzen k trestu nápravného opatření na 12 měsíců s 20-procentní srážkou z jeho odměny za práci, ač správně měl být uznán vinným trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c) tr. zák. spáchaným popř. za okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Obviněnému měl být proto uložen citelnější trest a vedle něho trest zákazu znalecké činnosti.

Průzkumem bylo dále zjištěno, že soudy nevyužívají dostatečně celého rozpětí zákonných trestních sazeb. Týká se to jak nepodmíněných trestů odnětí svobody, tak zejména též trestů nápravného opatření a trestů peněžitých. Příčina těchto nedostatků spočívá zpravidla v tom, že soudy nezjišťují stupeň nebezpečnosti činu pro společnost podle všech hledisek uvedených v § 3 odst. 4 tr. zák. nebo že některé okolnosti přeceňují a jiné podceňují.

Pochybení jiného druhu lze doložit těmito příklady:

Obviněnému, který jako pracovník v zahradnictví řádně nezatopil a tím zavinil, že pomrzlo 4500 kusů

azalek v ceně 148 500 Kčs, byl za trestný čin podle § 130 odst. 1, 2 tr. zák. uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 1 roku. Šlo o pachatele se špatnou pracovní morálkou, který byl v minulosti již pětkrát trestán pro úmyslnou trestnou činnost, naposled v roce 1977 pro trestný čin podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. trestem odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců, který vykonal. Vzhledem k těmto okolnostem a tomu, že trestným činem byla způsobena škoda velkého rozsahu, měl být obviněnému uložen trest odnětí svobody v horní polovině zákonné trestní sazby.

Nepřiměřeně nízký nepodmíněný trest odnětí svobody v délce 4 měsíců byl rovněž uložen obviněnému, který při přečerpávání sirupu přes výslovný zákaz opustil pracoviště a odešel do hostince, kde požíval alkoholické nápoje, čímž zavinil, že po prasknutí hadice nezabránil úniku 8360 kg sirupu a vznikla škoda 54 674 Kčs; poněvadž obviněný hrubě porušil své pracovní povinnosti a trestným činem podle § 130 odst. 1, 2 tr. zák. byla způsobena poměrně vysoká škoda, nelze trest odnětí svobody vyměřený hluboko v dolní polovině zákonné sazby považovat za přiměřený. Nedostatek v uvedeném směru neodstranil ani odvolací soud, který rozhodoval o odvolání prokurátora domáhajícího se uložení přísnějšího trestu.

I jiné druhy trestů jsou někdy ukládány ve výměře, která je nepřiměřeně mírná.

Např. vedoucí výroby krmných směsí spáchal trestný čin podle § 130 odst. 1, 2 tr. zák. tím, že dal vyexpedovat závadnou krmnou směs, po jejímž požití uhynulo 9 dojnic a JZD vznikla škoda 85 000 Kčs; odsouzen byl k trestu nápravného opatření na 10 měsíců se srážkou 10 z odměny za práci.

Strojník turbosoustruhy se dopustil téhož trestného činu nesprávnou manipulací s ventily olejových chladičů, která způsobila havárii turbosoustruhy a škodu 112 962 Kčs; potrestán byl trestem nápravného opatření v délce 5 měsíců se srážkou 15 z odměny náležející obviněnému za práci, když soud poukázal na nedbalostní charakter trestné činnosti a kladné hodnocení obviněného a dalšími hledisky § 3 odst. 4 tr. zák., zejména významem chráněného zájmu a následky trestného činu se již nezabýval. S ohledem na to nelze považovat uložený trest za přiměřený.

Vedoucí prodejny, která si vytvořila v součinnosti s pokladními prodejny z docílených tržeb finanční rezervy ve výši 25 506 Kčs a 40 133 Kčs, z nichž pak kryla výkyvy v plnění plánu maloobchodního obratu prodejny v příštím období, byl za trestný čin podle § 127 odst. 1 tr. zák. uložen peněžitý trest 2000 Kčs. V tomto směru nedoznala náležitého výrazu zejména skutečnost, že obviněná nedovoleně manipulovala s vysokými finančními částkami a že k trestné činnosti svedla i své podřízené pracovnice. Proto samostatný peněžitý trest uložený při dolní hranici zákonné trestní sazby se jeví jako mírný.

Soudy v obou národních republikách jen výjimečně využívají možnosti uložit podmíněně odsouzenému podle § 59 odst. 2 tr. zák., aby podle svých sil nahradil trestným činem způsobenou škodu. Nečiní tak ani v případech, kdy rozhodly o nároku poškozené organizace na náhradu škody podle § 228 tr. ř., ač uložení takové povinnosti může zesílit výchovný účinek podmíněného odsouzení.

I když trest zákazu činnosti bývá vedle jiného trestu ukládán poměrně často, přece bylo zjištěno, že měl být uložen i dalším obviněným, popř. posunovači, který porušením důležitých povinností zavinil vykojení vagónu a lokomotivy a způsobil škodu 535 000 Kčs, nebo vedoucí prodejny, která po dobu pěti let šidila zákazníky na váze mleté kávy, vzniklé přebytky znovu prodávala, a tak neoprávněně vytvořila ve prospěch organizace finanční fond.

Na žádoucí úrovni není ani odůvodňování výroků o trestu, zejména okresními soudy. Toto odůvodnění bývá často paušální a postrádá přesvědčivé závěry především z hlediska konkrétního stupně nebezpečnosti činu pro společnost.

V.

Rozhodování o náhradě škody

Postup socialistických organizací při uplatňování náhrady škody způsobené trestnými činy proti hospodářské kázní a též rozhodování soudů o náhradách těchto škod podle průzkumu velmi závisí na povaze jednotlivých trestných činů. Zatímco jen ojediněle je uplatňován nárok na náhradu škody vůči pachatelům trestných činů porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 tr. zák., je již častěji uplatňován v případě trestných činů podle § 127 odst. 2 tr. zák. a pravidlem bývá uplatnění nároku na náhradu škody, jestliže škoda byla způsobena trestnými činy porušování povinnosti v provozu socialistické organizace podle § 129 a 130 tr. zák. Přitom za majetkovou škodu způsobenou trestnými činy proti hospodářské kázní (§ 228 odst. 1 tr. ř.) soudy správně považovaly úbytek na majetku určité socialistické organizace, jenž vznikl mj. tím, že se věci či prostředky z takového majetku dostaly do neoprávněné dispozice jiné socialistické organizace nebo přešly do neoprávněné dispozice jednotlivce.

Pokud soudy i v případech, kdy byl uplatněn nárok na náhradu škody z trestného činu podle § 127 odst. 2 tr. zák., poškozené socialistické organizace odkázaly na řízení ve věcech občanskoprávních, stalo se tak nejčastěji proto, že se též poškozená organizace podílela na vzniku škody a dokazováním okolností významných pro stanovení jenom omezené odpovědnosti obviněného by se trestní řízení podstatně protáhlo (§ 172 odst. 2 zák. práce, § 229 odst. 1 tr. ř.), nebo proto, že dokazování o výši skutečně vzniklé majetkové škody by bylo značně zdlouhavé a přesahovalo by potřeby trestního řízení (§ 2 odst. 4, § 229 odst. 1 tr. ř.).

Naproti tomu soudy zpravidla uložily obviněným, aby nahradili škody (schodky), které způsobili zejména v socialistickém obchodě nebo veřejném stravování jako hmotně odpovědní pracovníci porušením nebo nesplněním důležitých povinností vyplývajících z tohoto jejich postavení nebo funkce. Nárok na náhradu škody nebyl v těchto případech uplatněn jen výjimečně, obvykle tehdy, jestliže obviněný již škodu zjištěnou kontrolními orgány dobrovolně uhradil, nebo jestliže socialistická organizace uzavřela s obviněným podle § 185 odst. 4 a § 246 odst. 1 zák. práce písemnou dohodu o úhradě škody srážkami ze mzdy. Zcela ojedinělá byla pochybení, že soudy i v takovém případě nesprávně rozhodly o nároku na náhradu škody. Např. soud uložil obviněnému vedoucímu prodejny, aby podle § 228 odst. 1 tr. ř. nahradil poškozenému podniku Potravinový škodu ve výši 11 370 Kčs, přestože obviněný uzavřel s poškozenou organizací řádnou písemnou dohodu, v níž uznal uvedenou pohledávku co do důvodu i výše, zavázal se splácet dluh ve splátkách dosahujících jednu třetinu jeho platu a souhlasil s prováděním srážek přímo z platu. K této otázce bylo zaujato stanovisko již ve zhodnocení praxe soudů při uplatňování ustanovení trestního řádu o právech a postavení poškozeného v trestním řízení a o úhradě škody způsobené trestným činem (adhezní řízení), uveřejněném pod III/1967 sb. rozh. tr. jakož i ve zhodnocení poznatků o rozhodování soudů o trestných činech proti majetku v socialistickém vlastnictví a odpovídajících přečinech č. [Plsf 1/79](#), uveřejněném pod. č. 42/1979 rozh. tr. Podle těchto vzniká věřiteli uzavřením dohody o srážkách ze mzdy právo po splatnosti pohledávky provádět srážky ze mzdy, popřípadě při změně plátce mzdy předložit dohodu novému plátci mzdy k provádění dohodnutých srážek, dokud nebude pohledávka uspokojena. Jestliže proto poškozená socialistická organizace i po uzavření dohody o srážkách ze mzdy uplatní nárok na náhradu škody v trestním řízení a přes poučení dané jí soudem na něm netrvá, soud vysloví usnesením podle anal. § 206 odst. 4 tr. ř., že poškozená organizace nemůže svůj nárok v trestním řízení uplatňovat. Byla-li totiž uzavřena zmíněná dohoda, došlo k úpravě nároků mezi organizací a pracovníkem podle § 259 zák. práce a organizace nemůže uplatňovat nárok na náhradu škody, nýbrž jen nároky vyplývající z uzavřené dohody.

Při průzkumu vyšlo dále najevo, že některé soudy odkázaly poškozenou organizaci s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních s odůvodněním, že náhrada škody nebyla

předem projednána se závodním výborem ve smyslu § 185 odst. 5 zák. práce. Nejvyšší soud ČSR v té souvislosti odkázal na výklad tohoto ustanovení ve své zprávě Tpj 73/76, podle kterého z účelu ani smyslu § 185 odst. 5 zák. práce nelze dovodit, že projednání náhrady škody s pracovníkem a odborovým orgánem má charakter pracovněprávní podmínky, jejíž nedostatek by bránil uplatnění nároku v adhezním řízení. S tímto názorem Nejvyšší soud ČSSR souhlasí (srov. k tomu pasáž „K výkladu ustanovení § 185 odst. 3 a 5 zák. práce o projednání výše požadované náhrady škody s pracovníkem a závodním výborem ROH“ obsaženou v závěrech k výkladu některých ustanovení zákoníku práce - Prz 35/67 a CPj 31/67 býv. Nejvyššího soudu z 15. 11. 1967, uveřejněných ve Sborníku Nejvyššího soudu ČSSR III., SEVT, Praha 1980).

Žádoucí úrovně nedosahuje ještě ani odůvodňování výroků o náhradě škody, zejména v rozsudcích okresních soudů, což je třeba přičíst též tomu, že soudům činí potíže výklad a aplikace příslušných zákonných ustanovení, zejména zákoníku práce.

Závěry

Ze závěrů XVI. sjezdu Komunistické strany Československa vyplývá, že aktuálním politickým požadavkem zůstává i v současné době upevnění hospodářské kázně jako jedna ze základních podmínek dosažení cílů dalšího hospodářského a sociálního rozvoje naší socialistické společnosti. Tím je dána i důležitost trestněprávní ochrany hospodářské disciplíny, i když trestní právo zde nemůže hrát hlavní úlohu, která náleží, tak jako u všech ostatních zájmů chráněných trestním právem, prevenci, tj. v daném případě vytváření podmínek pro harmonický a proporcionální rozvoj národního hospodářství, odstranění nedostatků v plánování, řízení a kontrole, odstranění, popř. zmírnění disproportionality ve výrobě, distribuci, službách, spotřebě apod.

Za trestné činy proti hospodářské kázni, se stíhá a odsuzuje malý počet osob. Některá ustanovení, zejména ustanovení o dodávce výrobků a prací zvláště vadné jakosti podle § 128 tr. zák. se prakticky vůbec neaplikují. Stíhají se především pracovníci v podřízeném postavení nebo na nižších stupních řízení (vedoucí prodejen a provozoven, skladníci, referenti, vcelku výjimečně vedoucí podniků, závodů, předsedové JZD apod.) a za skutky většinou nepříliš závažné. Převážnou část trestné činnosti tvoří tzv. manka v socialistickém obchodě a ve veřejném stravování, vytváření různých nelegálních fondů a jejich používání apod; jen v jednotlivých případech dosahuje taková trestná činnost velkého rozsahu. Na základě obecně dostupných informací lze předpokládat, že nikoli zanedbatelná část trestné činnosti tohoto druhu zůstává trestně nepostižena. Důvody tohoto stavu nelze zjistit prostředky poznání, které mají soudy k dispozici. Přestože upevnění hospodářské kázně nelze očekávat jen od trestního postihu, nedůslednost v tomto směru nemůže nemít nežádoucí následky.

Výkladu a aplikaci ustanovení o trestných činech proti hospodářské kázni je věnována soustavná pozornost v dozorové činnosti zejména nejvyšších soudů. Soudům i ostatním orgánům činným v trestním řízení byly poskytnuty dostatečné návody ke správnému výkladu a používání těchto ustanovení. Podle výsledků průzkumu se praxe soudů při zjišťování skutečného stavu věci a při právním posouzení skutků zřetelně zlepšila a některé nedostatky byly odstraněny. Některá typická pochybení se však nadále vyskytují. Příčiny tohoto stavu tkví v určité komplikovanosti materie a v nedostatečné orientaci zejména mladších pracovníků v bohaté judikatuře. Vzhledem k tomu, že prakticky všechny sporné otázky z této oblasti byly již vyřešeny, předpokladem dalšího zkvalitnění soudní praxe je účinnější výchova soudců tak, aby náležitě ovládli i tuto relativně obtížnou problematiku.

Za trestné činy proti hospodářské kázni jsou převážně ukládány tresty nespojené s odnětím svobody. Podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody je výrazně nižší než u všech trestných činů. Je to odůvodněno hlavně tím, že mezi odsouzenými je velký počet osob odsouzených za nedbalostní trestné činy a osob, které vedly před spácháním trestného činu řádný život pracujícího člověka.

Během posledních let se v podstatě odstranil rozdíl v praxi soudů v národních republikách při využívání trestu nápravného opatření a podmíněného trestu odnětí svobody.

Přesto byly zjištěny jednotlivé případy nedůvodně mírných trestů. Pochybení spočívala zejména v tom, že byl uložen jiný druh trestu místo nepodmíněného trestu odnětí svobody a že nebylo dostatečně využito celého rozpětí zákonných trestních sazeb. Základ těchto pochybení tkví především v nesprávném hodnocení stupně nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 4 tr. zák.). Při podmíněném odsouzení soudy důsledně nevyužívají možnosti uložit obviněnému podle § 59 odst. 2 tr. zák. povinnost, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

V rozhodování soudů o náhradě škody se stále ještě vyskytují nedostatky pramenící hlavně z nesprávného výkladu a aplikace příslušných zákonných ustanovení, zejména zákoníku práce.,

Ani odůvodnění rozsudků neodpovídá vždy požadavkům uvedeným v § 125 tr. ř. Pokud se výroku o vině týká, poměrně často chybí vysvětlení, jakými právními úvahami se soud řídil, když posuzoval zjištěný skutek podle určitého ustanovení zákona. Odůvodňování výroků o trestu pak bývá paušální a trpí tím, že soudy nevycházejí z přesvědčivých závěrů o konkrétním stupni nebezpečnosti spáchaného činu pro společnost. Nedostatky v odůvodnění výroků o náhradě škody souvisejí nezřídka s obtížemi, které činí soudům výklad a aplikace příslušných zákonných ustanovení.